

בעניין:

1. _____ תמימי, חסר מספר מזהה
2. _____ מבייד, ת.ז. _____
3. המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר - ע. ר.

כולם ע"י ב"כ עו"ד עדי לוסטיגמן (מ.ר. 29189)
מען לצורך המצאת כתבי בי-דין הוא
רחוב שמואל הנגיד 27, ירושלים, 94269
טל: 02 – 6222808 ; פקס: 03-5214947

העותרים

- נ ג ד -

מדינת ישראל:

1. שר הפנים
2. מנהל לשכת מינהל האוכלוסין
3. מנהל לשכת מינהל האוכלוסין במזרח ירושלים

באמצעות פרקליטות מחוז ירושלים
רח' עוזי חסון 4, ירושלים, 94152
טל': 02 – 6208177 ; פקס': 02 – 6222385

המשיבים

עתירה לצו על-תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו-על-תנאי, המופנה אל המשיבים והמורה להם ליתן טעם מדוע לא יסדירו את מעמדו בישראל של העותר 1, בדרך של אישור רישומו במרשם האוכלוסין כבעל רשיון לישיבת קבע של מדינת ישראל.

ואלו נימוקי העתירה

1. הזכות למעמד של אדם צעיר עומדת ביסוד עתירה זו. למרות שכל זיקותיו של העותר 1, (להלן – **העותר** או _____), הינן לישראל בלבד, בה הוא חי מאז הולדתו לצד בני משפחתו - כולם תושבי ישראל. _____, בנם של הורים תושבי ישראל ושמונה אחים, תושבי ישראל, מחוסר מעמד בעולם כולו. מבחינה פורמאלית אין הכרה בקיומו ובשייכותו למקום או למדינה ממדינות העולם.
2. העתירה נובעת מהסחבת והסרבול הבירוקראטי שמנהיג המשיב, בגינו לא מתקבלת הכרעה בבקשה מזה זמן ממושך. זאת, כאשר בקשות ראשוניות להסדרת מעמדו של העותר בישראל הוגשו למשיב בשנים 2003 ו-2004 ע"י העותרת 2, אחותו של העותר, והעותר בעצמו וכן בשנת 2005 ע"י העותרת 3, המוקד להגנת הפרט. על אף דחיפות המקרה בנסיבותיו ההומניטאריות, איפשר המשיב להגיש את הבקשה במלואה רק לפני חצי שנה – מאז כל תשובה שהיא לא התקבלה.
3. _____ נולד בשנת 1987 להורים תושבי ישראל. ברשותה של אמו לא היתה תעודת לידה עבורו ועקב כך, לא נרשם _____ במרשם האוכלוסין הישראלי או בכל מרשם אחר. מאז היה _____ בן 3 שנים

הוא מצוי ברשותם של מוסדות רווחה בירושלים. מכאן, שלאורך השנים היתה האחריות להסדרת מעמדו מוטלת על כתפי המדינה – עניינו הוזנח.

4. בהיותו מחוסר מעמד, חי ____ במשך שנים כאדם נרדף, חשוף תדיר לעיכובים, מעצרים בגין שהייה בלתי חוקית ולגירוש. אלא שאין מקום שאליו ניתן לגרשו כדין ושבּו יכול ____ לשהות באופן חוקי. מכל בחינה ____ אינו קיים.

5. ____ אינו יכול להזדהות בפני הרשויות, אין לו זכות לעבוד ולהתפרנס, אין לו יכולת לרשום קניין על שמו או לרשת רכוש באופן רשמי. הוא אינו יכול לרכוש השכלה. אין הוא זכאי לזכויות סוציאליות ובהן ביטוח בריאות, הוא אינו יכול להינשא ואין הכרה בזכותו לפרטיות וצנעת החיים. חירויותיו נשללות וכבודו נרמס עד עפר.

6. בהתעלמותם מפניות העותרים, תוך הותרת העותר מחוסר מעמד בעולם, גוזרים המשיבים על העותר חיים חסרי מעמד בטחון ושייכות, רוויי השפלה, ללא זכויות להן ראוי כל אדם.

הצדדים

7. העותר הינו אדם צעיר כבן 19 שנה, המתגורר מאז ומתמיד במדינת ישראל. הוריו ושמונת אחיו הינם תושבי המדינה. אמו, תושבת ישראל, נפטרה ממחלת הסרטן בשנת 2002. אביו שהה לאורך השנים בכלא ובמוסדות גמילה. כתוצאה מבעיותיהם המשפחתיות, שהו ילדי המשפחה במסגרת של פנימיות בירושלים. חרף ניסיונות להסדיר את מעמדו של ____ בישראל – נותר הלה מחוסר מעמד עד היום. לעותר אין מעמד כלשהו בשום מקום בעולם.

8. העותרת 2 (להלן – **העותרת**), תושבת ירושלים, הינה אחותו של העותר. כל עוד היה קטין היתה העותרת 2 בעלת האפוטרופסות הרשמית עליו. העותרת 2 מנסה במשך שנים להסדיר את מעמד אחיה בישראל.

9. העותרת 3, עמותה רשומה שמשרדה בירושלים המזרחית, שמה לה למטרה לסייע לאנשים שנפלו קורבן להתעמרות או קיפוח על ידי רשויות המדינה, ובכלל זה להגן על זכויותיהם בפני ערכאות, בין בשמה כעותרת ציבורית ובין כמייצגת אנשים שזכויותיהם נפגעו.

10. המשיב 1 הוא השר המוסמך על פי חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952, לטפל בכל הנושאים הנובעים מחוק זה, ובהם בקשות לקבלת מעמד בישראל, לרבות בקשות לרישום ילדים.

11. המשיב 2 הוא מנהל מינהל האוכלוסין בישראל. בהתאם לתקנות הכניסה לישראל, תשל"ד-1974, האציל המשיב 1 למשיבים 2 ו-3 מסמכויותיו בנוגע לטיפול ואישור בקשות להסדרת מעמדם של ילדים, המוגשות על ידי תושבי הקבע של המדינה המתגוררים בירושלים המזרחית. כמו כן, המשיב 2 משתתף בהליכי קביעת המדיניות בנוגע לבקשות לקבלת מעמד בישראל מתוקף חוק הכניסה לישראל והתקנות שהוצאו מכוחו.

12. המשיב 3 (להלן – המשיב) מנהל את הלשכה האזורית למינהל האוכלוסין בירושלים המזרחית. בהתאם לתקנות הכניסה לישראל, תשל"ד-1974, האציל המשיב 1 למשיבים 2 ו-3 מסמכויותיו בנוגע לטיפול ואישור בקשות להסדרת מעמדם של ילדים, המוגשות על ידי תושבי הקבע של המדינה המתגוררים בירושלים המזרחית.

רקע עובדתי

13. העותר, יליד 22.10.87, הוא בנם של תושבי מדינת ישראל מירושלים המזרחית. עקב בעיות סמים קשות מהם סבל אביו, בעיות פרנסה וגירושי ההורים, נשלחו ילדי המשפחה לפנימיות בעיר.

14. להוריו של ___ שמונה ילדים משותפים. הוא השישי מביניהם. מבין כל האחים, רק מעמדו של ___ לא הוסדר. יתר אחיו ואחיותיו הינם תושבי קבע בישראל. שמונת האחים האחרים הינם תושבי קבע במדינת ישראל. ככל הנראה, לא נרשם ___ בסמוך ללידתו הואיל ונולד ברמאללה, מבלי שהתקבל תיעוד על לידתו. בסמוך ללידה התרחשה שריפה בבית החולים בו נולד, ועל כן לא התקבלה הודעת הלידה. רק בשנת 1999, עת היה ___ בן 12 שנה, פנתה אמו לבית החולים ברמאללה וביקשה להוציא דרך הארכיון תעודת לידה לבנה. ואכן, בשנה זו הוצאה ל___ תעודת לידה ללא מספר מזהה, שכן הואיל והוריו אינם תושבי שטחים, לא היה זכאי למעמד כזה שם. יצוין, כי אמו של ___ לא היתה מודעת לאפשרות להוציא את התעודה באיחור קודם לכן.

תעודת הלידה של ___ מצ"ב לעתירה ומסומנת ע/1.

15. במהלך השנים פנתה אמו של ___ עורכי דין במטרה להסדיר את מעמדו של בנה, אך אלה לקחו את כספה ולא סייעו לה במאום. אמו של ___ פנתה גם ללשכת המשיב, אך לא קיבלה הנחיות ברורות לגבי האופן, בו ניתן להסדיר את מעמדו של ___. בשל בעיותיה הבריאותיות והסוציאליות של האם, בגינם הוצאו ילדיה מחזקתה והועברו לחזקת המדינה, לא עלה בידיה להמשיך ולקדם את הסדרת מעמדו.

16. מאז היה ___ בן שלוש הוא הוצא מרשות אמו והתגורר בפנימיות בירושלים. עובדי הרווחה ואנשי החינוך במוסדות, לא נדרשו לבעיית מעמדו של ___ בעודו ילד צעיר. בשלב מאוחר יותר פנו עובדי הרווחה למשרד הפנים בעניינו, בניסיון להסדיר את הנושא. אולם הללו הופנו לעריכת בדיקת רקמות בבית משפט לענייני משפחה להוכחת הורות הוריו של ___. בית המשפט לענייני משפחה אכן הוציא צו לבדיקת רקמות עבור ___, אולם, בדיקה זו לא ניתן היה לבצע עקב מות האם, שהייתה הממושכת בכלא של האב והתמכרותו הקשה לסמים של האחרון. ממילא לא ברור מדוע נדרשה הבדיקה, שכן ל___ תעודת לידה, עליה אמנם לא רשום מספר מזהה, אולם רשומים בברור שמות הוריו – ראו נספח ע/1.

17. מעבר לכך, נושא החסות על ילדי המשפחה נבדק לעיתים קרובות ע"י שופטי בית משפט השלום, כאשר שמות ילדי ההורים מצוינים בכתבי בי הדין השונים, בעוד מעולם לא התעורר ספק לגבי שייכותו של ___ ליתר בני משפחתו.

דוגמאות מתוך מיני צווי בית משפט השלום שהוצאו לאורך השנים בעניין המשמורת על ילדי המשפחה, מצ"ב לעתירה ומסומנות ע/2.

18. הואיל ומאז ילדותו ועד לתקופה האחרונה (אוגוסט 2006) חי ____ בקרב מוסדות המדינה, אין ולא יכול להיות כל ספק בדבר קיום מרכז חייו בישראל, לאורך השנים.

מכתב מלשכת הרווחה בשועפאט המעיד על חינוכו של ____ במוסדות העיר – מצ"ב לעתירה ומסומן ע/3. המכתב נשלח אל לשכת המשיב.

19. באוגוסט השנה עבר ____ להתגורר בבית משפחתה של אחותו, העותרת 2, שבשכונת ראס אל עמוד, והוא ישן בחדר אחד עם ילדיה הקטנים.

20. ניסיונות להסדיר את מעמדו של העותר בישראל כשלו, בין היתר, נוכח הזנחת הרשויות את הנושא והסרבול הבירוקרטי האופף אותו.

21. מטבע הדברים, בהיותו מחוסר מעמד ונטול תעודה מזהה, נתקל ____ בקשיים עצומים בכל תחומי החיים, ויכולתו לנהל אורח חיים תקין לא מתאפשרת.

מגעים עם המשיבים

22. בתאריך 18.6.2003 פנתה העותרת ללשכת המשיב, בבקשה להסדיר את מעמדו בישראל של אחיה. העותרת נדרשה להמציא פיזית בלשכה מסמכים מקיפים להוכחת עניינו של העותר מיום היוולדו ועד לאותה שנה. עקב התורים הארוכים, זמן ההמתנה הממושך ומדיניות המשיב בעניין הנגישות ללשכתו, לא הצליחה העותרת, שהיתה מטופלת בעצמה בשלושה תינוקות, להיכנס בשנית ללשכה.

23. בתאריך 22.6.2004 פנה העותר בעצמו בכתב ללשכת המשיב בבקשה להסדיר את מעמדו. בקשתו לא נענתה מעולם.

מכתב העותר מצ"ב לעתירה ומסומן ע/4.

24. בתאריך 19.9.2005 פנתה העותרת 3 למשיב בבקשה להסדיר את מעמדו של העותר. בפנייתה הסבירה העותרת בפירוט את נסיבות חייו של העותר והדחיפות ההומניטארית הטמונה בהסדרת מעמדו בדחיפות.

מכתב העותרת 3 למשיב, מצ"ב לעתירה ומסומן ע/5.

25. בתאריך 27.11.05 נשלח מכתב המשיב, בו הוא מודיע, כי הואיל והעותר נולד ברמאללה, על העותרים להגיש בקשה הומניטארית שתיבדק בוועדת חריגים.

מכתב המשיב מצ"ב לעתירה ומסומן ע/6.

26. בתאריך 13.12.05 שוחחה בטלפון גב' בלומנטל מהעותרת 3, עם גב' וייס, ראש ענף איחוד משפחות בלשכת המשיב, על מכתבו התמוהה של המשיב. בשיחת הטלפון טענה גב' בלומנטל כי תשובת המשיב לבקשה ההומניטארית הדחופה, שהגישה העותרת 3 עבור העותר, הינה להגיש בקשה הומניטארית. גב' וייס הבטיחה לבדוק את הנושא. והעבירה את הטיפול לפקידת המשיב בשם מירה אסרף. מסי ימים לאחר מכן, הודיעה הפקידה גב' אסרף מלשכת המשיב, כי לעותרים נקבע תור להגיש את בקשתם במלואה לתאריך 5.5.06, מועד החל שמונה חודשים מאוחר ממועד פנייתם.

27. ניסיונותיה של גב' בלומנטל למחות, בפני פקידות המשיב: הגב' וייס והגב' אסרף, על חוסר הסבירות שבמתן התור המאוחר לא צלחו.

מיצוי הליכים

28. בתאריך 23.3.2006 יצרה מנהלת המעון של העותר קשר טלפוני עם גב' בלומנטל מהעותרת 3, ומסרה כי היתה בקשר עם לשכת המשיב לשם העברת דו"ח סוציאלי בעניינו של העותר, ושם נמסר לה כי אין ל___ כלל תור להגשת בקשתו. מבירור שערכה גב' בלומנטל עם הגב' אסרף מלשכת המשיב, עלה כי אכן התור שנמסר כלל לא נקבע. הנה כי כן, נקבע ל___ תור חדש להגשת בקשתו ליום 26.4.06, עדיין שמונה חודשים מאוחר ממועד הבקשה להגיש את הבקשה ההומניטארית.

29. בתאריך 26.4.2006 ניגשו ___ ואחותו העותרת 2 ללשכת המשיב לשם הגשת בקשה הומניטארית להסדרת מעמדו של ___, לבקשה צורף מכתב העותרת 3 מיום 25.4.2006, אליו צורפו מסמכים מקיפים המעידים על השתלשלות העניינים הטראגית ועל מרכז חייו של ___ בישראל לאורך כל חייו.

מכתב העותרת 3 וקבלה על הגשת בקשה - מצ"ב לעתירה ומסומנים **ע/7 א ו-ב**.

30. בשיחת טלפון עם הגב' אסרף מלשכת המשיב מיום 25.5.06, מסרה הנ"ל לגב' בלומנטל מהעותרת 3, כי על ___ להעביר למשיב טופס קורות חיים. בהתאם לכך נשלח ביום 7.6.06 טופס קורות חיים. הטופס נשלח בצירוף מכתב לוואי בדואר רשום.

מכתב העותרת 3, אליו צורף טופס קורות החיים ואישור שליחה בדואר רשום, מצ"ב לעתירה ומסומנים **ע/8**.

31. בתאריך 10.7.2006 שלחה העותרת 3 למשיב מכתב תזכורת.

מכתב העותרת 3 מצ"ב לעתירה ומסומן **ע/9**.

32. בתאריך 17.8.2006 שלחה העותרת 3 למשיב מכתב תזכורת בעניינו של העותר.

מכתב העותרת 3 מצ"ב לעתירה ומסומן **ע/10**.

33. בתאריך 13.9.2006 שלחה העותרת 3 למשיב מכתב תזכורת מפורט אחרון, בו חזרה על נסיבותיו ההומניטאריות של המקרה מחד, ועל הלאות בה מטפל בו המשיב מאידך. בסיום המכתב ציינה גבי בלומנטל, כי העותרת 3 תמתין שבועיים נוספים, אולם בהיעדר מענה לבקשה ההומניטארית הדחופה, היא תאלץ לפנות לערכאות.

מכתב העותרת 3 מצ"ב לעתירה ומסומן ע/11.

34. למעלה מחודש נוסף חלף, אך כל תשובה מטעם המשיב לא התקבלה. נכון להיום חלפו כשנתיים וחצי מאז פנה ___ על מנת להסדיר את מעמדו, ולמעלה משנה מאז פניית העותרת 3 למשיב בעניינו. גם מאז הותר סוף סוף לעותר להגיש את בקשתו באופן רשמי חלפה כבר למעלה מחצי שנה, אולם חרף הדחיפות והנסיבות ההומניטאריות הזועקות כל תשובה שהיא מהמשיב – אין.

מצבו של

35. בהיותו מחוסר מעמד בכל מקום בעולם ונטול תעודה מזהה חי ___ במשך שנים כאדם נרדף, חשוף לעיכובים, מעצרים בגין שהייה בלתי חוקית ולגירוש. אלא שאין מקום אליו ניתן לגרשו ומצבו הפגיע חושף אותו תדיר למרות גורמי הביטחון השונים בעיר.

36. לאורך השנים היה קושי בקבלת טיפול רפואי עבור ____, ואפילו עיכוביו בגין שהייה בלתי חוקית לוו תמיד בסיבוכים נפתלים כתוצאה מהיעדר מעמד. אולם עד לאחרונה חסה ___ תחת הגנת המוסדות בהם שהה. כעת, בגר ___ ונאלץ לעזוב את ההוסטל בו התגורר. עליו למצוא עבודה, להתפרנס, והוא מעוניין להינשא ולהקים משפחה משל עצמו. כל אלו נמנע ממנו לעשות. ___ מתקשה למצוא עבודה, שכן מעסיקים חוששים כי יסתבכו בשל העסקת עובד בלתי חוקי. גם כאשר הוא מצליח למצוא עבודה, הרי שעקב היעדר חופש תנועה, איסור להשתמש בתחבורה ציבורית או לנסוע ברכב וקושי לצאת מפתח ביתו במשך תקופות בלתי ניתנות לצפייה מראש, יכולתו להתמיד במקום עבודה הינה מוגבלת.

37. ___ הינו בחור צעיר ובריא, אשר אינו זכאי לביטוח בריאות וזכויות סוציאליות, אינו יכול לפרנס את עצמו בכבוד, אינו יכול להקים משפחה. הוא נעצר ועוכב עשרות פעמים, בגין שהייה בלתי חוקית, ומצוי מרבית הזמן בביתו – משל היה במעצר בית. מעצר תמידי שאינו קצוב בזמן.

הטיעון המשפטי

38. לכל אדם זכות יסוד למעמד מוסדר במדינה. זכות יסוד זו מוכרת הן בדין הישראלי והן במשפט הבינלאומי. מתוך בסיס משפטי זה נובעת חובתם של המשיבים לפעול בסבירות, הוגנות ותוך התחשבות בשיקולים הומניטריים ובנסיבות המקרה הפרטני של העותר ולהעניק לו מעמד של קבע במדינת ישראל.

חיים ללא מעמד – פגיעה בכבוד האדם

39. הזכות לנתינות הינה זכות בסיסית המשולבת בזכויות היסוד של האדם – לכבוד ולחירות. המדינה היא הספק המרכזי ולעיתים הבלעדי של שירותים ויתרונות רבים, הנחוצים לניהול תקין של חיים והנתינות היא גורם מכריע בקביעת רמת חייו של הפרט ואיכותם. הנתינות במדינה מאפשרת שוויון בפני החוק, השתתפות פוליטית, הזכות לבריאות, זכות לתעסוקה ולנגישות לשירותי חירום ולמשאבים סוציו אקונומיים. מתן מעמד רשמי לאדם מאפשרת לו את היכולת להזדהות בפני הרשויות ובפני אחרים ולהיות ישות מוכרת, ישות שמותר לה לנוע ממקום למקום, ישות שניתן להסדיר עבורה מסמכי נסיעה, ישות שיכולה להינשא כחוק ולהקים משפחה. הנתינות, אם כן, היא מרכיב מכונן ומהותי של זהות אנושית וכבוד אנושי. הנה כי כן, היעדר מעמד הוא מצב פסול הפוגע בכבודו של האדם.

ראו: יפה זילברשץ האזרחות: מהי ומה תהיה? **מחקרי משפט** טז (תשס"א) 55, 60-61.

Jeffery L. Blackman State Successions and Statelessness: The Emerging Right to an Effective Nationality Under International Law, 19 Michigan Journal of International Law 1141 (1998), pp. 1145-1148.

Yaffa Zilbershats, The Human Right to Citizenship (Ardsey, New York: Transitional Publishers, 2002).

Johannes M.M. Chan, The Right to Nationality as a Human Right, 12 [1-2] Human Rights Law Journal 1 (1991).

40. בהימנעותם מהסדרת מעמדו של ____ נוהגים המשיבים בניגוד מוחלט לחובתם כרשות שלטונית להגן על חייו, על גופו ועל כבודו של אדם. ראו סעיפים 4 ו-11 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. ללא מעמד מוגבלות זכויותיו האזרחיות של אדם ונפגעת הווייתו האנושית. אין זה פלא, אם כן, כי הקהילה הבינלאומית לרבות מדינת ישראל רואות במעמד תנאי בסיסי לניהול חיים בכבוד.

41. עיינו הרואות כי מבחינת עוצמת הפגיעה בזכויות היסוד של העותר, הותרתו ללא מעמד אזרחי מביאה לתוצאות מרחיקות לכת. המשיבים פוגעים אפוא באופן חמור ביותר בזכויותיו של העותר, המעוגנות בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

מעמד במדינת ישראל

42. הקניית מעמד חוקי, ארעי או קבוע, למי שאינו זכאי לו מכוח הוראות חוק השבות נעשית על פי הוראות חוק האזרחות, התשי"ב – 1952 (להלן: חוק האזרחות) והוראות חוק הכניסה לישראל, התשי"ב – 1952 (להלן: חוק הכניסה לישראל).

אין ספק כי בעודו קטין היתה לעותר הזכות ואף היתה חובה לרשמו במרשם האוכלוסין. זאת בהיותו בן של שני תושבים ישראלים, אשר מרכז חייו בישראל. בהתאם לכך, נרשמו כתושבי קבע במרשם האוכלוסין כל שמונת אחיו האחרים של ____.

43. סעיף 1 לחוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה-1965 (להלן – החוק) מגדיר מיהו תושב בישראל:

(א) ... מי שנמצא בישראל כאזרח ישראלי או על פי אשרת עולה או תעודת עולה, או על פי רשיון לישיבת קבע.

(ב) לענין חוק זה יראו כתושב גם אדם אחר הנמצא כחוק בישראל, אך לא יראו כתושב את מי שנמצא בה על פי רשיון לישיבת מעבר או לישיבת ביקור או על פי דרכון-חוץ דיפלומטי. (הדגשה שלי ע.ל.)

כבן של תושבי קבע של מדינת ישראל, _____ שהה בארץ באופן חוקי. יתר על כן, מאז היה בן 3 תועדה וגובתה ישיבתו של _____ בישראל ע"י רשויות הרווחה של מדינת ישראל ובית משפט השלום. מכאן, שגם על פי חוק מרשם האוכלוסין היה על המשיבים לראות בעותר תושב.

44. על פי סעיף 24 לחוק מרשם האוכלוסין:

תושב הנמצא בישראל שמלאו לו 16 שנה חייב לקבל תעודת זהות; לא מלאו לו 16 שנה רשאי הוא לקבלה בהסכמת נציגו כמשמעותו בסעיף 80 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962, או באישור פקיד הרישום הראשי. (ההדגשה שלי ע.ל.)

ראו גם סעיף 4 לחוק האזרחות, לפיו מי שנולד בישראל לאחר הקמת המדינה ולא רכש שום אזרחות יהיה לאזרח ישראלי, אם ביקש זאת בין יום הולדתו ה-18 לבין יום הולדתו ה-21.

45. העותרים יטענו, כי מסעיפי החוק הנזכרים עולה כי על הרשות להנפיק תעודת זהות לכל מי שנמצא בישראל כדין, ואינו מחזיק באחת מאשרות השהייה המפורטות. לפיכך, היה על המשיבים להסדיר את מעמדו של העותר כתושב קבע. בל נשכח כי העותר לא הסתגן או נכנס לישראל באופן לא חוקי, כי אם חי בה כל חייו עם אמו התושבת ושאר בני משפחתו. בל נשכח עוד כי האחריות על הסדרת מעמדו של העותר היתה נתונה לרשויות הרווחה של מדינת ישראל – אשר התרשלו בתפקידן. מכאן, מצוקתו הקשה של _____ היום.

קביעת זיקתו של אדם למקום

46. על מנת שיוכלו המשיבים לשרת את תכליתו של חוק הכניסה לישראל ולהפעיל את שיקול דעתם בסבירות, עליהם להביא בגדר שיקוליהם את זיקתו של _____ לישראל.

47. ככל שאדם חי זמן רב יותר במדינה, כך מתרבות זיקותיו אליה ותחושת שייכותו אליה מתעצמת. נכון הדבר במיוחד כשמדובר באדם חסר אזרחות, חסר מדינה אחרת. חשיבות קיומו של קשר בין המבקש מעמד בישראל, ומרכזיות הקשר בגיבוש המעמד, באים לידי ביטוי בהוראות חוק הכניסה לישראל ובפסיקת בית המשפט בעניינו:

רישיון לישיבת קבע – להבדיל ממעשה התאזרחות - הוא יצור כלאים. מחד גיסא הוא בעל אופי קונסטיטוטיובי המעמיד את הזכות לישיבת קבע; מאידך גיסא הוא בעל אופי דקלרטיבי, המבטא את המציאות של ישיבת הקבע... אכן "ישיבת-קבע" מעצם מהותה משמעותה מציאות חיים. הרישיון, משניתן, בא ליתן תוקף חוקי למציאות זו. השופט ברק בבג"ץ 282/88 עווד נ' ראש הממשלה, פ"ד מב(2) 424, 426 (הדגשה שלי - ע.ל.).

בהתאם לכך קבע בית המשפט לא פעם, כי משנעלמת מציאות זו, הרישיון לישיבת קבע פוקע מאליו (ראו: השופט ברק, שם, עמ' 427).

48. הנחת המחוקק היא כי חיים ממושכים במדינה זרה, או כלשון החוק, השתקעות בה, בין אם לוו במתן מעמד פורמאלי בין אם לאו, יוצרים מטבעם קשרים רגשיים בין הפרט לבין אותה מדינה ותושביה. כאשר עסקינן בחיים ממושכים במדינה זרה, עשוי הדבר להעיד על ניתוק הקשר בינו לבין מדינת ישראל, ולהצדיק ביטול מעמד כתושב קבע.

49. העותרים יטענו, כי יש לגזור מידה שווה מהמבחנים אשר נקבעו בנוגע לניתוק זיקת התושבות של אנשים אשר שהו מחוץ לישראל במשך תקופה ארוכה, לקביעת המבחנים בהם נוצרת זיקת התושבות. מציאות החיים - הישיבה ארוכת השנים בישראל מילדות ועד בגרות, היעדרה של ארץ אחרת, אימוץ השפה והתרבות וקביעת מרכז החיים בה – כולם מלמדים על זיקת תושבות המחייבת מתן רישיון לישיבת קבע, ומבטאים, כדברי כבוד השופט ברק בעניין עווד, את "המציאות של ישיבת הקבע".

50. זאת ועוד. תכליתו של דבר החקיקה נלמדת לא רק מלשונו הוא, אלא גם ממעגלים נורמטיביים רחבים יותר, ובכללם חוקים אחרים הדנים בנושאים זהים או משלימים. בענייננו ניתן להצביע על חוקים מתחום החקיקה הסוציאלית, כדוגמת חוק הביטוח הלאומי וחוק ביטוח בריאות ממלכתי, ועל חוקים מתחום החקיקה הפיסקלית, כדוגמת פקודת מס הכנסה. חוקים אלה נוקטים גם הם במונח "תושב" ונועדו להסדיר את זכויותיהם וחובותיהם של מי שהוכרו על ידם כ"תושבים". בבואנו לקבוע, האם נוקט המשיב במדיניות סבירה, העולה בקנה אחד עם לשון חוק הכניסה לישראל ומגשימה את תכליתו, ניעזר בין היתר גם במבחנים השונים לעניין התושבות אשר גובשו בתחומים משלימים אלו.

51. הגדרת התושבות בתחום החקיקה הסוציאלית עוצבה על ידי בית הדין לעבודה. בית הדין, אשר נזקק לא פעם לשאלה האם פלוני עונה על הגדרת תושב כפי שהיא מופיעה בחקיקה הסוציאלית אם לאו, גיבש במהלך השנים מספר מבחני משנה אשר הצטברותם מקיימת את הזיקה הנדרשת לצורך הכרה באדם כתושב.

52. הנה, בקצירת האומר, המבחנים שנקבעו בפסיקת בית הדין לעבודה:

א. **מבחן ה"זיקה למעשה"**: מבחן הבודק את הזיקה בפועל למקום המגורים בניגוד לזיקה למדינת האזרחות או ארץ ההולדת (ר': דב"ע מה/04-73 עי"אדה סקוקה - המוסד לביטוח לאומי, פד"ע י"ז 79, 84-85; דב"ע נא/ 0-140 מוסא טהה - המוסד לביטוח לאומי, פד"ע כד 382; תב"ע נו/ 0-688 מנדול מתי - המוסד לביטוח לאומי, עבודה אזורי, כרך ט', 976; דב"ע נג/ 04-2 המוסד לביטוח לאומי - ג'ברין מוחמד אבו האני, פד"ע כו 122).

ב. **מבחן "משך הזמן"**: בדומה לפסיקה הדנה במעמד תושבות הקבע על פי חוק הכניסה לישראל, גם כאן נקבע המבחן הפסיקתי הבוחן האם נותקה זיקת התושבות להבדיל מיצירתה. על פי מבחן זה בוחן בית הדין את משך הזמן בו שהה התובע מחוץ לישראל. בית הדין קבע כי שהייה במשך 6-7 שנים מחוץ לישראל מובילה לניתוק זיקת התושבות (ר': תב"ע נה/0-374 רווח - המוסד לביטוח לאומי, עבודה אזורי, כרך ה' 218).

ג. **מבחן ישיבת קבע**: למבחן זה קשר בל ינותק לשאלת הזיקה למעשה ולמבחן משך זמן שהייה בישראל. תושב הוא אדם שמקום מושבו הקבוע בישראל. שינוי במעמדו חל רק אם ניתק אדם את קשרי המגורים שלו בישראל ורכש לעצמו מקום מגורים קבוע בחו"ל (ר': תב"ע נו/ 0-568 י-ם) גבארין סאאדה - המוסד לביטוח לאומי, עבודה אזורי, כרך ט', 263; תב"ע נו/ 0-620 (ת"א) ניסן שלמה - המוסד לביטוח לאומי, עבודה אזורי, כרך ד', 614).

53. בתחום הפיסקאלי נדונה סוגיית התושבות, כאמור, במסגרת פקודת מס הכנסה. סעיף 1 לפקודה קובע, החל מיום 1.1.03, מבחני עזר לשאלה מיהו תושב, כדלקמן:

לגבי יחיד - מי שמרכז חייו בישראל; ולעניין זה יחולו הוראות אלה

לשם קביעת מקום מרכז חייו של יחיד, יובאו בחשבון מכלול קשריו המשפחתיים, הכלכליים והחברתיים, ובהם בין היתר

מקום ביתו הקבוע;

מקום המגורים שלו ושל בני משפחתו;

מקום עיסוקו הרגיל או הקבוע או מקום העסקתו הקבוע;

מקום האינטרסים הכלכליים הפעילים והמהותיים שלו;

מקום פעילותו בארגונים, באיגודים או במוסדות שונים;

חזקה היא שמרכז חייו של יחיד בשנת המס הוא בישראל -

אם שהה בישראל בשנת המס 183 ימים או יותר...;

54. מבחני העזר, אשר נכנסו לתוקף רק לאחרונה, מעגנים בחקיקה את אשר נקבע קודם לכן על ידי בית המשפט בבואו ליצוק תוכן להגדרה המינימליסטית שהופיעה עד כה בפקודה למונח תושב:

... נראה שהפסיקה הלכה למעשה אימצה את המבחן של המקום בו נמצא מרכז חייו של אדם, שהוא מבחן מורכב הרבה יותר ממבחן המתייחס ליחס שבין ימי השהייה בישראל לימי ההעדרות ממנה... בבדיקה היכן מצוי מרכז חייו של אדם, יש להביא בחשבון שני קריטריונים, האחד פיזי: היכן מצויות מירב הזיקות של האדם והשני סוביקטיבי, מה היתה כוונתו של האדם והיכן רואה הוא את מרכז חייו. (עמ"ה (חיפה) 2004/98 גונן נ' פקיד שומה חיפה, תק-מח2001(4), 1036 (להלן: עניין גונן)).

וראו גם: עמ"ה 943/59 סטודנט נ' פ"ש חיפה, פ"מ נ"ג 260; עמ"ה 300/91 רז נ' פ"ש ת"א 1, מיסים י/104.

55. בעניין גונן מציין בית המשפט, כי מבחן מרכז החיים אומץ גם בתחומי משפט אחרים בהם מתעוררת שאלת התושבות, ביניהם תחום דיני ההסגרה, זכאות לתגמולים לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז-1957, חברות במועצה מקומית ובמועצה דתית וחוק הכניסה לישראל.

56. יודגש, כי העותרים אינם טוענים, כי די בפרק זמן ממושך של חיים בתחומי מדינת ישראל על מנת להצדיק מתן מעמד של תושב קבע. מדובר בגורם אחד, מרכזי אולם לא בלעדי, ממכלול הגורמים המצדיקים היענות לבקשת העותרים. גורמים נוספים התומכים במתן מעמד ל___ הם היותו ילד של תושבי ישראל, אשר היה זכאי בילדותו למעמד על פי חוק, היותו של ___ מחוסר מעמד בכל מקום בעולם ומחוסר אפשרות לרכוש מעמד במקום אחר זולת ישראל, העובדה שאי הסדרת מעמדו בישראל היתה שלא באשמתו, שלא לומר נכפתה עליו בהיותו קטין בשל נסיבות חייו ומתוך רשלנות מוסדות המדינה בחסותם שהה, והיותם של כל בני משפחתו תושבי ישראל, אשר מתגוררים בישראל, היעדר מקום חוקי אחר בו הוא יכול לשהות, והעובדה שהלכה למעשה – מדינת ישראל, היא בלבד ואין בלתי, היא ביתו בכל העולם כולו.

57. העותרים מודעים לפסיקתו בעבר של בית המשפט העליון, לפיה ישיבה ארוכה בארץ אינה מצדיקה, כשלעצמה, מתן רשיון לישיבת קבע (ראו בג"ץ 656/87 מנצח נ' שר הפנים, תק-על 88 (1) 70; בג"ץ 2400/00 לימקול נ' מדינת ישראל, דינים עליון, כרד סא, 65). ברם, פסיקה זו עסקה בבגירים אשר בחרו לשהות בישראל באופן בלתי חוקי, ואילו כאן, כאמור, עסקינן בקטין אשר לא הגיע לישראל ממקום אחר, אלא נולד למציאות שאינה בשליטתו, מציאות בה הפך עם בגרותו לשוהה בלתי חוקי בכל מקום שהוא, בעל כורחו.

58. ודוק, אין מדובר בהבדל של מה בכך. מבחינה ערכית-מוסרית, פשיטא כי בעותר לא דבק רבב. מבחינה חברתית מונע הדבר חשש כי מתן מעמד לעותר יהווה משום מתן לגיטימציה ועידוד

לעבירה על החוק על ידי אחרים ובשל נסיבותיו המיוחדות של המקרה, אף אין חשש שאישור הבקשה יהווה תקדים שישפיע על מדינת ישראל באופן לא רצוי.

מדיניות המשיבים בנוגע להענקת אשרות ורישיונות לישיבת קבע לזרים

59. מדיניות המשיבים הינה שלא להעניק אשרות לישיבת קבע לזרים, אלא במקרים חריגים לגביהם קיימים שיקולים מיוחדים. בהתאם למדיניות זו מעניק המשיב 1 אשרה ורישיון לישיבת קבע במקרים חריגים בלבד וזאת על פי הקריטריונים הכלליים הבאים:

ילד קטין, הנלווה להורה שקיבל זכות לישיבת קבע בישראל או אזרחות ישראלית, אם הורה זה החזיק כדין בקטין תקופה של כשנתיים לפחות בסמוך לבואו עמו לישראל.

מקרים חריגים מסיבות הומניטריות או כשיש למדינת ישראל אינטרס מיוחד במתן הרישיון לישיבת קבע.

הקריטריונים מפורטים במסמך שנשלח לעותרת 3 לבקשתה, ואשר למיטב ידיעת העותרים לא פורסם במתכונת רשמית כלשהי. ר' קריטריונים ג ו-ד למסמך הרלבנטיים לענייננו.

נוהל המשיב מצ"ב לעתירה ומסומן ע/12.

60. כפי שעולה מן הקריטריונים דלעיל, נסיבות חייו של העותר בעודו קטין התאימו לקריטריון הראשון אודות ילדים, וודאי היום ניתן להחילם בגדר נסיבות חריגות והומניטריות. אשר על כן נסיבות חיי העותר מהוות גם על פי קריטריונים רחבים אלו, נסיבות המצדיקות הענקת אשרה ורישיון לישיבת קבע.

61. לאחרונה, במסגרת בג"ץ 4253/04 אוקראינטז נגד שר הפנים ואח' ניתן צו מוחלט בעניינו של מחוסר אזרחות שמוצאו מאוקראינה. באותו מקרה שהה העותר, אדם כבן 65, במשך 6 שנים במשמורת ולא ניתן היה לברר נסיבות הגעתו לישראל. בית המשפט פסק כדלקמן:

בדיון שהתקיים בפנינו הודיעו המשיבים כי מטעמים הומניטריים אין כוונה כיום להוציא את העותר מישראל, ובוודאי שלא יעשו כן כל עוד אין הסכמה מצידו ומצד שלטונות אוקראינה. כן הודיעו כי הם מוכנים לעת הזאת ליתן לעותר מעמד של תושב ארעי ואשרת כניסה מסוג א/5. מעמד זה יוארך כחלוף התקופה בה האשרה בתוקף ומעמד זה יקנה לעותר גם זכויות לפי חוק הביטוח הלאומי. אם יתברר כי מתן הצרכים הבסיסיים הנדרשים לקיומו של העותר מחייב שינוי במעמדו, הדבר ייבדק על פי המצב

**באותה עת... הצו על-תנאי יהיה, איפוא, מוחלט במובן זה
שהעותר לא יורחק מישראל וינתן לו מעמד כאמור.**

פסה"ד מצ"ב לעתירה ומסומן ע/13.

62. כמו כן, במסגרת עת"מ 702/05 עלי מוגרבי ואח' נ' שר הפנים ואח', הוחלט להעניק לעותר, בגיר, מחוסר מעמד, מעמד ארעי בישראל לשנה כשבסיומה תבחן בחיוב בקשה למתן מעמד של קבע. יצוין, כי נסיבות אותו המקרה היו מורכבות יותר מנסיבות המקרה שלפנינו, הן עקב היעדר תעודת לידה וגרסה ברורה לגבי מקום ושנת הולדתו של העותר, הן עקב בעיות פליליות שהופנו כנגדו. בנוסף, באותו מקרה רק אמו של העותר היתה תושבת ישראל ואילו אביו היה אזרח זר שנפטר.

פסק הדין בעניין מוגרבי מצ"ב לעתירה ומסומן ע/14.

63. יוער כי היעדר מדיניות באשר לעניינם של מחוסרי נתינות (בשונה למשל מקיומו של נוהל מוסדר לטיפול בפליטים) מוביל להישנותם של מקרים קיצוניים ועגומים מבחינה הומניטרית כגון המקרה שבפנינו. העותרים יטענו כי יש ללמוד מפסיקת בית המשפט באשר למקרה שבפנינו, בו אין לעותר ארץ מוצא אחרת, ואין הוא יודע מקום פרט לישראל.

הדין הבינלאומי

64. אי הסדרת מעמדו של העותר בישראל מנוגד להתחייבויות הבינלאומיות של המדינה.

65. בסעיף 24(2) לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות, 1966, שאושרה ע"י ישראל ביום 18 באוגוסט 1991 ונכנסה לתוקף לגבי ישראל ביום 3 בינואר, 1992, נקבע כי:

כל ילד ירשם מייד לאחר לידתו ויישא שם.

החובה לרישום הילד, אם כן, היא חובת הרשות. חובה זו אינה מותנית בשיתוף הפעולה של ההורים.

66. המשפט הבינלאומי קובע, כי יש להסדיר ולשפר את מעמדם של מחוסרי האזרחות. כך בסעיף 27 לאמנה בדבר מעמדם של מחוסרי אזרחות, כתב אמנה 213, מיום 28 אוקטובר 1954 (שנחתמה על ידי ישראל ביום 1 באוקטובר 1954), הוצהר כי:

המדינות המתקשרות יוציאו תעודות זהות לכל מחוסר-

אזרחות שבשטחן, ושאין בידו תעודת נסיעה בעלת תוקף.

(הדגשה שלי ע.ל.)

עוד התחייבה המדינה בסעיף 32 לאמנה כי:

המדינות המתקשרות יקלו במידת האפשר, על מיזוגם והתאזרחותם של מחוסרי אזרחות. ביחוד יעשו את כל המאמצים על מנת להחיש את הליכי ההתאזרחות ולהפחית, כמידת האפשר, את ההיטלים וההוצאות הכרוכים בהליכים אלה.

על פי סעיף 12 לאמנה:

מעמדו האישי של מחוסר אזרחות יוסדר על ידי חוק ארץ-מושב, או אם אין לו מקום-מושב, על ידי חוק ארץ-מגוריו.

67. לא כך נהגו המשיבים בבקשתו של ____ לקבל מעמד במדינת ישראל, כאשר התעלמו במשך שנים מפניות העותרים בענייננו. לאורך תקופה ארוכה לא טרחו המשיבים להנחות את העותר ומי מטעמו כיצד לנהוג ולרוב פשוט התעלמו לחלוטין מפניותיו.

68. בסעיף 1 לאמנה בדבר מעמדם של מחוסרי אזרחות מוגדר מחוסר אזרחות לאמור:

אדם שאינו נחשב לאזרח על-ידי שום מדינה מכוח החוק הנהוג בה.

בהמשך מוגדר על מי לא תחול האמנה. שם בסעיף קטן (3) נכתב כי:

[האמנה לא תחול] על אנשים שלגביהם יש נימוקים רציניים לסבור כי: -

(א) ביצעו פשע נגד השלום, פשע-מלחמה, או פשע נגד האנושות, כפי שהוגדר במסמכים הבין-לאומיים שנערכו לקביעת הוראות לגבי פושעים אלה;

(ב) ביצעו פשע רציני בלתי-מדיני מחוץ לתחומי ארץ מושבם לפני שקיבלו רשות להיכנס אליה;

(ג) הם אשמים במעשים הנוגדים את מטרותיו ועקרונותיו של האו"ם.

האמור לעיל מלמדנו, כי דרושים מעשים העולים בגדר פושעים כנגד האנושות, לשם שלילה מאדם את אשר ראוי לו כל בן אנוש – נתינות.

69. בסירובם לאפשר לעותר לקבל מעמד בישראל פוגעים המשיבים גם בחירויות הבסיסיות ביותר עליהן התחייבה ישראל להגן כאשר חתמה ואשררה את האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, שאושרה ע"י ישראל ביום 3 באוקטובר 1991.

כך בסעיף 6 לאמנה :

מדינות שהן צד באמנה זו מכירות בזכות לעבודה, הכוללת את זכותו של כל אדם להשיג אפשרות להשתכר למחייתו בעבודה שיבחר בה, או יקבלנה, באורח חופשי, והן ינקטו צעדים מתאימים כדי להבטיח זכות זו.

על פי סעיף 9 לאמנה :

מדינות שהן צד לאמנה זו מכירות בזכותו של כל אדם לביטחון סוציאלי.

ובסעיף 12 לאמנה :

מדינות שהן צד באמנה זו מכירות בזכות כל אדם ליהנות מרמת הבריאות הגופנית והנפשית הגבוהה ביותר שאפשר להשיגה.

70. כמו כן, מפריס המשיבים את התחייבותם בהתאם לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (סעיף 63 לעיל).

על פי סעיף 16 לאמנה :

לכל אדם יש הזכות, כי יכירו בו, בכל מקום שהוא, כאישיות בפני החוק.

על פי סעיף 26 לאמנה :

כל בני אנוש שווים בפני החוק וזכאים, בלא כל הפליה, להגנה שווה מטעם החוק. לעניין זה יאסור החוק כל הפליה ויבטיח לכל בני אנוש הגנה שווה ויעילה בפני כל הפליה, במיוחד מטעמי גזע, צבע, מין, לשון, דת, דעה מדינית או דעה אחרת, מוצא לאומי או חברתי, רכוש, ייחוס או מעמד אחר.

כך בסעיף 9(1) לאמנה :

לכל אדם שמורה הזכות לחירות אישית ולביטחון אישי. לא יהיה אדם נתון במעצר או במאסר שרירותיים. לא תשלל חירותו של אדם אלא מטעמים ובהתאם להליכים שנקבעו בחוק.

71. ברוח ההכרה הבינלאומית בזכות לנתינות ובחשיבותה, הוכרה גם בישראל הזכות לנתינות כזכות יסוד. המשיבים מתעלמים ומפריס את התחייבויותיהם הבינלאומיות והופכים את הצהרות

המדינה - שניתנו עת נחתמו האמנות וברוב המקרים אף אושרו ונכנסו לתוקף בישראל - להבטחות ריקות מתוכן.

חובת הרשות לפעול במהירות הראויה

72. על המשיבים מוטלת החובה לטפל בעניינם של העותרים בהגינות, בסבירות ובמהירות ראויה. סעיף 9(ב) לחוק תיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות), תשי"ט-1958, פוטר אמנם את המשיב מהוראות אותו חוק, אולם אין בכך כדי לפטור את המשיב מהחובות החלות על כל רשות ציבורית – לנהוג בפונה אליה בהגינות ובסבירות.

כך פסק כבוד השופט ד' לויין בבג"ץ 6300/93 המכון להכשרת טוענות בית הדין נ' השר לענייני דתות ואח', פ"ד מח(4) 441, 451:

על רשות מוסמכת לפעול בסבירות. סבירות משמעה גם עמידה בלוח זמנים סביר.

לעניין זה ראו עוד:

בג"ץ 758/88 קנדל ואח' נ' שר הפנים, פ"ד מו(4) 505; בג"ץ 4174/93 ויאלב נ' שר הפנים (לא פורסם), בסעיף 4 לפסה"ד; בג"ץ 1689/94 הררי ואח' נ' שר הפנים, פ"ד נא(1) 15.

73. חובתו של המשיב לפעול בעניינם של העותרים בזריזות ראויה, מעוגנת גם בסעיף 11 לחוק הפרשנות, התשמ"א-1981, הקובע לאמור:

הסמכה או חיוב לעשות דבר, בלי קביעת זמן לעשייתו – משמעם שיש סמכות או חובה לעשותו במהירות הראויה ולחזור לעשותו מזמן לזמן ככל הנדרש לפי הנסיבות.

74. החובה לפעול בתוך זמן סביר, ושלא לנקוט הזנחה וסחבת בבקשות התלויות ועומדות בפני הרשות, היא מיסודותיו של מינהל תקין.

ראו לעניין זה ע"א 4809/91 הוועדה המקומית לתכנון ולבניה ירושלים נ' קהתי ואח', פ"ד מח(2) 190, 219.

75. בית המשפט העליון עמד על הדברים הללו בפסק דינו בבג"ץ 3680/95 טבריה נ' משרד הפנים, תק-על 196(1), 673. באותו עניין אישר בית המשפט כסבירה את מדיניותו של המשיב לבחון במקרים מסויימים את כנות הנישואין בטרם ירשום במרשם האוכלוסין את מי שהציג תעודת נישואין בתור "נשוי". עצם הבדיקה נמצאה סבירה, אך בית המשפט הוסיף על כך, כי:

יש לקוות כי היא (הבדיקה, ע.ל.) נעשית ביעילות ובמהירות הראויה, ויש להניח כי גם במקרה שלפנינו הבדיקה לא תארך זמן רב.

המשיבים נוקטים סחבת בטיפול בבקשת העותרים, כאשר הם נמנעים מהתייחסות רצינית לפניות העותרים במשך שנים וכן ממענה כלשהו במשך שבעת החודשים שחלפו, מאז הם איפשרו לעותרים להגיש את הבקשה. לאורך השנים לא השיבו המשיבים עניינית לפניות העותרים ונמנעו מלהנחותם לגבי האופן בו ניתן יהיה לשים קץ למצב האומלל אליו נקלע העותר שלא באשמתו. גם כיום, למעלה משנתיים לאחר פניית העותר למשיבים (מחודש יוני 2004) ולמעלה משנה מפניית העותרת 3 בעניינו, נמנעים המשיבים מכל תשובה עניינית לבקשה.

אחריות המדינה להסדרת מעמדו של העותר

76. כפי שראינו לאורך השנים ניתנו צווי בתי משפט, אשר קבעו את חסות מוסדות הרווחה של המדינה על העותר. עד לאחרונה, היה _____, אם כן, נתון למשמורת המדינה. זאת, עקב אי מסוגלות של הוריו לדאוג לו וליתר אחיו ואחיותיו. מכאן שהאחריות על כל היבטי חייו של _____, ובכלל זה, ודאי שהבסיס שבבסיס, קבלת מעמד, היתה נתונה למדינת ישראל.

77. רשויות המדינה, ובכלל זה מספר רב של מוסדות ובית המשפט, אשר עניינו של _____ עבר דרכן, לא שהו להסדיר את נושא המעמד של _____, עד שבגר. רק בשנת 2004 החלו הניסיונות רשמיים להסדיר את מעמדו.

78. אמו של _____, אשר נקבע כי אינה מסוגלת לטפל בילדיה, עשתה ניסיונות לאורך השנים, להסדיר את מעמדו, אך ניסיונות אלו לא צלחו. כאמור, משהועברה הסמכות לדאוג לשלומו של _____ מרשות אמו לרשות המדינה, היה על המדינה לדאוג לנושא הסדרת המעמד. רשויות הרווחה התרשלו בתפקידם זה, באופן אשר פוגע ב_____, כדי רמיסת כל היבט של חייו.

חוסר סבירות וחוסר הוגנות

79. כך פסק כבוד השופט ברק (כתוארו אז) בבג"ץ 840/79:

המדינה באמצעות הפועלים בשמה היא נאמן של הציבור, ובידיה הופקד האינטרס הציבורי והנכסים הציבוריים לשם שימוש בהם לטובת הכלל... מעמד מיוחד זה הוא המטיל על המדינה את החובה לפעול בסבירות, ביושר, בטוהר לב ובתום לב. אסור למדינה להפלות, לפעול מתוך שרירות או חוסר תום לב, להימצא במצב של ניגוד עניינים. קיצורו של דבר עליה לפעול בהגינות.

בג"ץ 840/79, מרכז הקבלנים והבונים בישראל נגד ממשלת ישראל, פ"ד ל"ד(3), 729, בעמודים 745-746.

80. בית המשפט פסק כי במסגרת הליכי רכישת מעמד נדרשים המשיב ופקידיו לגלות רגישות ולהימנע מהערמת קשיים, העלולים להפוך "מסע התשה ללא תוחלת" (בג"ץ 7139/02 עבאס-בצה נ' שר הפנים, פ"ד נז(3) 481, 489). בהליכי רכישת מעמד בישראל על המשיבים ופקידיהם לפעול בהתחשבות ובשימת לב:

חשוב לזכור כי כל אחד מהפונים למשיב בבקשת מעמד בישראל הוא עולם ומלואו, וכי כל החלטה המתקבלת בעניינו – על-ידי המשיב או על-ידי רשות אחרת הפועלת מטעמו – עשויה להיות הרת-גורל ובעלת השפעה דרמטית על חייו, כבודו ויתר זכויותיו של הפונה. פועל-יוצא הכרחי מכך הוא, כי לכל בקשה לקבלת מעמד בישראל המונחת לפני המשיב מצווים הוא, וכל הפועלים מטעמו, להתייחס ברגישות ובתשומת לב...

בג"ץ 394/99 מקסימוב נ' משרד הפנים, פ"ד נח(1) 919, 934-935.

81. נזכיר גם, כי המשיבים מחויבים להתחשב בשיקולים הומניטריים בבואם להפעיל את שיקול דעתם. בבג"ץ 794/98 שייח עבדאל קארים עובייד ואח' נ' שר הבטחון, פ"ד נה(5), 769, עמ' 773-774, פסק הנשיא ברק:

מדינת ישראל הינה מדינת חוק; מדינת ישראל היא דמוקרטיה, המכבדת זכויות אדם, והשוקלת בכובד ראש שיקולים הומניטריים. שוקלים אנו שיקולים אלה, משום שהחמלה וההומניות טבועה באופיינו כמדינה יהודית ודמוקרטית; שוקלים אנו שיקולים אלה, שכן יקר בעינינו כבודו של כל אדם, גם אם הוא נמנה עם אויבינו (השוו בג"ץ 320/80 קוואסמה נ' שר הבטחון, פ"ד לה (3), עמ' 113, 132).

לסיכום

82. ____ הינו אדם ללא מעמד, בנם ואחיהם של תושבי ישראל, אשר חי לאורך כל חייו בישראל, שהינה ביתו היחיד. כאן נמצאת משפחתו. הוא אינו יודע מדינה אחרת זולת ישראל. המשיבים נמנעים מהסדרת מעמדו בניגוד לדין והוא חי, במהלך כל שנותיו, ללא מספר מזהה וללא מעמד. מצב זה מדרדר את ____ לקיום חיים בתנאים בלתי אנושיים.
83. בהיעדר תעודת זהות, רשויות הביטחון רואות ב____ פושע והרשויות האזרחיות כגון משרד הפנים והמוסד לביטוח לאומי מבכרות פשוט להתעלם מקיומו.
84. ____ חסר זהות ומשום כך, נשללות ממנו זכויות אדם בסיסיות והוא בבחינת בלתי קיים עבור הרשויות. ____ נאלץ להתמודד מדי יום עם חוסר שייכותו לכל מקום בעולם. הוא לא זכאי לכל זכות סוציאלית, לטיפולים רפואיים, לחופש תנועה, אין מתאפשר לו להינשא וודאי שאין לו גישה ל"מותרות", מנת חלקו של אדם בחברה המודרנית, כגון הזכות להשכלה, לחופש העיסוק ולזכות להתפרנס. כתוצאה מכך, ____ מנהל חיים משוללי צלם אנוש ורווי פחד.
85. העותרים יטענו, כי התנהלות המשיבים: אי הטיפול בפניותיו של ____ והימנעות מהסדרת מעמדו מנוגדת לדין, לוקה בחוסר רגישות, בחוסר סבירות קיצוני וחוטאת לכללי הצדק הטבעי.
86. לפיכך, נדרשת התערבותו של בית המשפט הנכבד המתבקש להורות למשיבים להסדיר את מעמדו של ____ במרשם האוכלוסין כתושב קבע.

הסעד המבוקש

87. העותר נקלע, שלא בטובתו ולא באשמתו, לסיטואציה קשה, והפך בן בלי בית בישראל, בה הוא נרדף ומשולל זכויות יסוד. המשיבים מתעלמים ממצוקתו ומנסיבות חייו המיוחדות של העותר, ונמנעים מלהכריע בבקשתו. בבואנו לבחון את הדין הישראלי והמשפט הבינלאומי ביחס למחוסרי נתינות וכן את זיקתו של העותר לישראל, את האינטרס האישי שלו ואת האינטרס הציבורי, נמצאנו למדים כי הסדרת מעמדו של העותר בישראל באמצעות מתן רשיון לישיבת קבע הינה הפתרון הסביר והמוסרי היחיד למימוש תכליתם של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, חוק הכניסה לישראל, והתחייבויותיה הבינלאומיות של ישראל. כל פתרון אחר הוא בלתי סביר וטומן בחובו השלכות חברתיות הרות גורל.

אשר על כן, בית המשפט הנכבד מתבקש להוציא צו על תנאי כמבוקש בראשית עתירה זו, ולאחר קבלת תשובת המשיב לצו על תנאי, יש להפכו למוחלט ולחייב את המשיב בתשלום הוצאות העותרים ושכ"ט עו"ד.

ירושלים, 17 אוקטובר, 2006

עדי לוסטיגמן, עו"ד

ב"כ העותרים

